

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בהידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"ר ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (ווידל) עפשטיין זצוקלה"ה

נפלאות מתורתך

"והשקה את המים והיתה אם נטמאה ותמעל מעל באישה ובאו בה המים המאָרְרִים לְמִרְיָה וצָבְתָה בְּטָנָהּ ונִפְלְהָ יָרָה וְהִיָּתָה הָאִשָּׁה לְאֵלָה בְּקֶרֶב עַמָּה". במדבר ה' כ"ז.

ידיעים ומפורסמים דברי הרמב"ן אודות הנס הפלאי הלזה של 'מי סוטה', הכותב (בפסוק כ'): "והנה אין בכל משפטי התורה דבר תלוי בנס זולתי הענין הזה, שהוא פלא ונס קבוע שיעשה בישראל בהיותם רובם עושים רצונו של מקום, כי חפץ למען צדקו ליסר הנשים שלא תעשינה כזמת יתר העמים, ולנקות ישראל מן הממזרות שיהיו ראויים להשרות שכניה בתוכם. ולפיכך פסק הענין הזה משעה שנתקלקלו בעבירות, כמו שאמר (סוטה מ"א) 'משברו הנואפים פסקו מי סוטה, שנאמר (הושע ד' יד), לא אֶפְקֹד עַל בְּנוֹתַיִם כִּי תִזְנֶינָה וְעַל כְּלוֹתַיִם כִּי תִנְאֲפֶנָּה כִּי הֵם עִם הַזֹּנוֹת יִפְרְדוּ וְעִם הַקְדְּשֹׁת יִזְבְּחוּ וְעִם לֹא יֵבִין לְבָט. ואין הכתוב אומר שתהיינה הנשים הנואפות פטורות מן העון בעבור שבעליהן נואפים, רק שלא יעשה בהן הנס הגדול הזה שהוא נעשה להם לכבדם ולהיותם עם קדוש, והם לא יבינו בטובה הזאת ולא יחפצו בה, וזהו שאמר 'וְעִם לֹא יֵבִין לְבָט', כלומר ילכד בסכלות... והכלל, שהוא נס וכבוד לישראל".

ועיקרי דבריו הללו 'אין בכל משפטי התורה דבר תלוי בנס זולתי הענין הזה, שהוא פלא ונס קבוע שיעשה בישראל, לכאורה צריכים ביאור והבהר, שכן מצאנו עוד כמה פרשיות בתורה התלויים בנס, ואם כן, במה נתייחדו ניסי פרשת סוטה שעליהם כתב הרמב"ן לשון פלאי זה.

הנה בפרשת צרעת נאמר דיני צרעת בתים וצרעת בגדים וצרעת בני אדם. והגם שצרעת בני אדם הוא דבר הקיים בטבע, ואף בצרעת בתים בכללותה יש איזה שהוא הסבר טבעי דחוק השייך באופנים מאוד מסוימים, לגבי צרעת בגדים אין שום הסבר טבעי ואינו אלא מציאות ניסית ופלאית בכל אופניה ופרטיה ואפשרותה, וכפי שכתב הרמב"ן (ויקרא י"ג מ"ז): "והַבְּדִי בִּי יִהְיֶה בִּזְעֵי צֶרְעָת. זה איננו בטבע כלל, ולא הווה בעולם, וכן נגעי הבתים, אבל בהיות ישראל שלמים לה' יהיה רוח הצרעת עליהם תמיד להעמיד גופם ובגדיהם ובתיהם במראה טוב, ואשר יקרה באחד מהם חטא ועון, יתהווה כיצור בבשרו או בגבו או בביתו, להראות כי השם נס מעליו... והנה איננו נוהג אלא בארץ שהיא נחלת ה'... שלא יבא הענין ההוא אלא בארץ הנבחרת אשר השם הנבדש שכן נבחרה... ומפני זה עוד איננו נוהגים אלא בבגדים לבנים לא בצבעונים, כי אולי הצבע הוציא הכיעור ההוא במקום שהוא טבעי ולא אצבע אלהים היא...". הרי שמצאנו דבר נוסף במשפטי התורה אשר איננו בטבע כלל אלא בהצרת נס ופלא.

וצריך לחקור וליישב, כי הגם שטעם מציאת הצרעת הינה שממית לחלוטין וניסית באופן פלאי, בכל זאת אינו דומה לנס מי הסוטה, דהקביעות אם הבגד טהור או טמא נתונה להכרעת הכתן, לפי מראה עיניו ופסיקתו 'טהור' או 'טמא'. לעומת זאת דיני סוטה ותוצאותיה, אמנם כל מעשה הקרבת המנחה וכתביה המגילה והכנת המים ואף השקאת האשה נעשים בידי אדם, אך מאותו עת של ההשקאה ועד השפעתה בפועל, הוא אצבע אלקים שאין בלתי. הקביעות כיצד יפעלו המים ומה יהיו תוצאותיה, אם ושיפיעו על האשה לרעה לצבות בטנה ולהפיל ירכה להתמית במיתה משונה, או לטובה לטהרה ולהשמיט עליה ברכה מרובה של 'ונורעה זרע', בזאת אין שום התערבות אנושית, אלא רק ה' במהלך ניסי מיוחד ומדהים, באופן פלאי ביותר, קובע את השפעת המים לפי מעשי האשה, אם היא טהורה או חלילה לה, והנהגה זו ייחודית לפרשה זו, שאין כדוגמתה בשום דבר וענין, ולכן כותב הרמב"ן בפרשה זו כי הוא 'פלא ונס קבוע שיעשה בישראל', כאשר 'אין בכל משפטי התורה דבר תלוי בנס זולתי הענין הזה'.

*

בפרשת 'עגלה ערופה' (דברים כ"א, א'-ט') נאמר, כי אם נמצא בדרך אדם מת, זקני העיר צריכים להביא עגלה, להורידה אל נחל איתן ולעורפה שם, ולאחר מכן לחיות את ידיהם על העגלה הערופה ולומר (שם ז'-ח'): "...דִּינֵנוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא נָא. כִּפֹּר לַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ ה' וְאֵל תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפָּר לָהֶם הַדָּם". ומסייף התורה וכותבת פסוק נוסף לאחר מכן (שם ט'): "וְאִתָּה תִּבְרַךְ הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרֶבְךָ בִּי תִשָּׁשׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה'".

והנה הפסוק האחרון הנוכח לאחר מכן, צריך ביאור והבהר, מה הכוונה בו. דפשוטו הוא כי נאמר כאן ציווי לבער דם הנקי מקרב ישראל, ולכאורה אינו שייך לענין זה בו מצאו חלל ולא נודע מי היכהו, שהרי אם נודע מי הכהו לא מתחלת מציאו של זע עגלה ערופה. וכמו כן אי אפשר לומר שהוא המשך תפילת ובקשת חוקים לפני ה', שמלבד מה שהוא בא לאחר התיבות 'וְנִכְפָּר לָהֶם הַדָּם', שדרשוהו חז"ל כי רוח הקודש מברשת כן, והיינו שנסתיימה תפילת ובקשת חוקים, הרי פסוק זה נאמר בלשון ציווי, שיבערו דם הנקי, ואינו לשון ובקשה.

אכן עיוני בתרגום יונתן (שם פסוק ח') הכותב על התיבות 'וְנִכְפָּר לָהֶם הַדָּם': "וְזִמְנִי יִדְ נִכְפָּרִין וְנִחַל דְּמִינִין". ומי פָּרְתָה דְּעֻלְתָּהּ וְנִדְרֵי וְאִזְלִין עַד אֲתָרָה דְּקִטְלָהּ תִּפְּנִין וְסִלְקִין עֲלֵיהּ וְאִזְלִין בִּי דִּינָהּ וְתִיָּהּ וְדִינֵיהּ וְתִיָּהּ (אומן) וְאֵת שֶׁעָשָׂה אֶת כָּל הַדִּין בְּעֻלָּהּ, וְיֹצֵאִים נִחַל לְעוֹלָמִים מִטְבוֹר הַעֲגֻלָּה, וְהִלְלוּ וְזָחֲלִים בְּשִׁיירָה עַד מִקּוֹם בִּי לִמְעַל הָרֹחוֹצַח וְעוֹלָמִים עֵלִיו. וכאשר ביד דין רואה אותם, ותופסים את הרוצח ודנים אותו למיתה".

ולפי דרשת התרגום מביאר שפיר דברי הפסוק האחרון, שעל ידי קיום מצות עגלה ערופה, יהיה נס פלאי זה של התורה שיעילו על הרוצח, וממחמת כך יודע לבית הדין מיהו הרוצח, ובית הדין יהרגוהו ובכך יזכה לבשר את שופכי הדם הנקי מקרב ישראל.

ומעתה יש לנו להשקות, מדוע כתב הרמב"ן כי נס מי סוטה הוא פלאי ביותר שאין כמותו בכל התורה, כאשר נס זה אינו פחות ממנו, שהתולעים העולים מהעגלה הערופה יגלו את זהות הרוצח כדי שיוכלו להורגו כדת.

ואפשר לתרץ בשני אופנים. ראשית, דברי הרמב"ן המה על נס פלאי הכתוב במפורש בתורה, על כל פרטיו והלכותיו, שכזאת לא מצאנו בשום מקום נוסף. לעומת זאת, נס התולעים בעגלה ערופה, אינו מפורש בתורה, ובא רק במסורה על ידי חז"ל. שנית, כי גם בנס פלאי זה, אילו היה התולעים הורגים את הרוצח, הרי שהיה עונש שממנו ודכוותם מי הסוטה, אך התולעים הללו במסעם הניסי אינם אלא מלמלים את זהות הרוצח, והעונש הבא לרוצח על ידי פלא עצום זה, סוף סוף נעשה בידי אדם ובידי הדין, לעומתו נס מי הסוטה, מורענותה או ברכתה הפלאית והניסית נעשית ביד ה' בלא כל התערבות נוספת, ולכן מדויקים עד מאוד דבריו כי 'אין בכל משפטי התורה דבר תלוי בנס זולתי הענין הזה, שהוא פלא ונס קבוע שיעשה בישראל'.

*

בדיני התורה נאמר בכל מקום 'איש', ודרשו חז"ל דכוונת התורה למעט קטן שאינו בכלל עונשין, וחויבו עונשין הוא בזכר מבן י"ג שנה ויום אחד, ובנשה מבן י"ג שנה ויום אחד (פרש"י וי"ט א' ובתוס' י"ט א' איש, עריכ"ב ג' א' ובתוס' ד"ה לאתויקט, ובראשית דבר מ"ב ה' י"ט, ועוד הרבה מראי). אכן בדיני שמים אין עונשין אלא לאחר עשרים שנה (שבת פ"ט ב' וברש"י שם ד"ה דל, וע"ע רש"י בראשית כ"ג א'. וראה בית יוסף יור"ד סי' רס"ה ד"ה ואם היה).

והנה זה תרץ כי אף שהיה ב"ד של מעלה עונשין אלא לאחר עשרים שנה, כאשר אדם הגיע לעשרים שנה, ככל שלא עשה תשובה, יענש גם על חטאיו שקדום עשרים שנה, וכפי שכתבו החת"ס (שו"ת ח"ב ב' - יור"ד, סי' קנ"ה), הנודע ביהודה (תניניא יור"ד סי' קס"ד), והחכם צבי (שו"ת סי' מ"ט) ועוד הרבה.

ולפי זה שחוקר בדין השקאת סוטה והביורו הפלאי והניסי שנעשה בה, שכאמרה הוא המקום היחיד בכל משפטי התורה בו מצאנו כי תלוי בנס שממנו, והיינו שהיה חטא מדיני שמים שנעשה על ידי 'בית דין של מעלה', כיצד דנים את הסוטה בהשקאתה, האם כדיני אדם או כדיני שמים. והיינו, דלא מיבעיא אם נסתרה לפני שחיתת בת עשרים שנה ובא להשקותה לאחר עשרים, דבר פשוט הוא שהמים בודקים אותה, דכעת

לע"נ

הגלמוד ר' פסח לייב בן אליעזר זכרוננו לברכה
נלב"ע י' סיון תשע"א

ומבקשים בזאת מכל מי שיכול לגמול עמו 'חסד של אמת',
ללמוד לעילוי נשמתו משנה אחת, פרק תהלים אחד
או אפילו ליתן פרוטה לזכותו,
ובודאי יבורך על כך מפי בעל הברכות,
שאף יוסיף ויתן לו שכר עד אין קץ ושיעור.

פרשת נשא תשפ"ה גליון שנה י"ט תשמ"ט

כתב חידה

בשונה מאבי בשם אמי כלל לא נודעתי,
ובאחי נודע רק המשכל עליו נתאבלתי.

רבות פעלתי ומעשי האחרון הוא מה שצרתי,
והרע בעיני ה' כדרך מוריש גדולתי המשכתי.

הדובר את אבדוני מקרב אלו שגם אני הזנחתי,
כשמו האב שבנו הרשע קיימו במה שהושמדתי.

מ י א נ י ?

רמז: דמות מבין ה'מלכים' או ה'נביאים'!

חילוקא דרבנן

כתיב (במדבר ר' ב'): "דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ או אִשָּׁה כִּי יִפְלֹא לְנֹדֶד נָדָר וְזִיזֵר לְהִזִּיר לָהּ". ופירש"י: "כִּי יִפְלֹא. יפירשי; למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, לומר לך, שכל הרואה סוטה בקלקולה זיזר עצמו מן היין, שהוא מביא לידי ניאוף". ומבואר מרש"י, שיש טעם לסמיכת פרשת נזיר לפרשה הסמוכה לה, ולכן הסמיכה התורה פרשיות אלו.

עי' בפסוקים (שם, כ"א-כ"ז): "זאת תורת הנזיר אשר יזיר קרְבָּנָהּ לַה' על נזרו מלבד אשר תשיג ידו כפי נדרו אשר יזיר בו יעשה על תורת נזרו. ויזיר ה' אֵל מִשְׁכַּל לְאֹמֶר. דָּבָר אֶל אֶהָרֹן וְאֶל בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרַכְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם...". וכאן לא מבואר טעם לסמיכות הפרשיות, בין פרשת נזיר לברכת כהנים, ומדוע דוקא בסמיכות שבין פרשת נזיר לפרשת סוטה, ביאר רש"י טעם הסמיכות.

וצריך ביאור!!!

מדור זה נתרם לע"נ איסר יעקב בן מנחם מנדל וחנה בנה בת שמאי ז"ל

מענינא דסדרא

"זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" (שמות כ' ח').

היכן בפרשתינו, מצינו מעשה או הנהגה בענין שבת, או שניתן ללמוד על דבר מענייני השבת וכוחה והלכותיה, או על הדרכים והצורות הראויות אל הכנתה?

מדור זה נתרם לזכות חוה בת חיה שרה

המשך: היא בת עשרים ואף דיני שמים נוהגים בה. אלא יש לדון אם נסתרה כשהיתה מבט י"ב שנה ועד עשרים שנה, ובתוך אותו הזמן השקוה, אם אמרין דהוא ככל דיני התורה שכבר מבט י"ב האשה בת עונשין, והמים בודקים אותה, או דכיון שעונשי המים נחשבים כדיני שמים, אינם בודקים אלא רק כדיני שמים ולאחר עשרים שנה.

ובאמת שלא מצאנו במסכת סוטה התייחסות לענין זה של גיל הסוטה בשביל להשקותה, ובפשוטות הדבר מורה כי גם בהלכה זו דנים כשאר דיני התורה, אם האשה היא כבר בת י"ב שנה, הרי היא גדולה לכל התורה כולה ובת עונשין, והיא האשה 'ראשת' האמורה בתורה בפרשת סוטה. ומאידך, אם היא קטנה, אינה בת עונשין, ואף 'פיתוי קטנה אונס הוא', ואינה נאסרת על בעלה, ובודאי אינו משקה אותה (ועי' ברמב"ם בפ"ב מלכות סוטה ה"ג, המביא דרשה למעט קטנה: "אשה. פרט לקטנה". והשיג עליו הראב"ד בה"ד, דלא שייכא כלל, מהאי טעמא דאינה נאסרת על בעלה, אלא אם הוא כהן, וראה במגדל עוז' שם, וע"ע במנחת חינוך מצוה שס"ה ה"ח, ואכמ"ל).

ודוחק גדול מאוד הוא לומר כי פרשת סוטה התמעטה מכל התורה שהתחדש בה דבר פלא זה, שכל חיובה הוא רק אחרי שהיא בת עשרים שנה, והטעם שלא נכתב כך להדיא, הוא משום שבאמת האשה נענשת על עונשה שקדום עשרים, אך רק זאת רק אם בעלה יתמין עד תוהיה בת עשרים שנה, ואז יוכל להשקותה. ולכאורה אי אפשר לומר כן [אלא אם כן נמצא שכתבו כך הקדמונים, ואז בטלה דעתנו].

וכבר הקשו הקדמונים בפרשה זו של עונשי שמים מעל עשרים שנה, דלפי זה לכאורה יצא כי מבן י"ג שנה ועד עשרים שנה, ולכן מ"ב וידע עשרים לקנהה, לא יתחייבו בקרבן חטאת, שכן אינו בפרשת 'כרת' שהוא מדיני שמים. עיין בשו"ת חוות יאיר סי' קס"ו, נודע ביהודה יור"ד תנינא סי' קס"ד, חכם צבי סי' מ"ט, הפני' בתבית גאון (פרשת נזיר שרה, הובא בפתיח תשובה יור"ד סי' ה' סק"א), אבני נזר חז"מ סי' קכ"ו, שו"ת הש"ס בשבת שם, והרבה דבר בנחל קדומים להרחיב"א (פרשת חיי שרה) ועוד הרבה. והצד השווה בתירוניהם עולה עם יפה כאן, כי גם בשנים הללו שעד עשרים שנה, מוטל על האדם על חיובי עונשין התורה.

העולה מכל זאת, כי מצאנו עוד דבר פלא בפרשת סוטה, כאשר מצד אחד המה שמיימים לחלוטין, ויחד עם זאת, דינוניה המה כדיני הארץ, ויתכן וענין זה התווסף כאבן יסוד לדברי הרמב"ם הנמכרים: 'אין בכל משפטי התורה דבר תלוי בנס זולתי הענין הזה, שהוא פלא ונס קבוע שיעשה בישראל'.

*

ובנותן טעם להוסיף את דברי החת"ס (שו"ת שם) הכותב בענין יסוד זה של עונשין ב"ד של מעלה מעשרים שנה: "וכבר כתבו מהם האחרונים שאין לסמוך על זה כלל". והוסיף וטען: "ולפע"ד, כי לא נאמרו שיעוריהם הללו במדרשות שבני עשרים נעשו בני עונשים למעלה, אלא בעונשים על חטאים המיוחדים לשעה, כגון עונשי דור המדבר, וכן בשרה נאמר בת עשרים שנה שבע בלתי חטא, הנהם קודם מתן תורה הוה והכל אצלה כמצות שכליות, ועל זה נאמרו נאמרים הללו. אבל עונשי התורה, אין שום חלוק, כי שיעורים הלכה למשה מסיני בין למלקות בין לקרבן, ובן י"ג שהביא ב' שערות שוה לכל עונשים שבתורה ואין צריך לפניהם".

ויזכנו ה' לעסוק במשפטי התורה כל ימינו, ונזכה שבמהרה ישיב ה' את שיבת ציון, בבנין בית קדשנו ותפארתנו, ותחזור הטהרה והקדושה לישראל, ותחזינה עינינו בניסים הפלאיים והקבועים לישראל, שנעשה רצונו של מקום ונזכה להשראת שכינונו הקדושה בתוכנו, להיות עם קדוש לה', ואמנם ביטול היצר מהוללים בשחיתתו (סוכה ג' א'), מכל מקום אין מצוות בטילות, ועצם דין מי סוטה ומציאות הביורו תשאר נצח, לכבוד עם ישראל.

משנה דבר

אין להכריע בשום פנים והוא עומד על פי הכתוב כאן הלכה למעשה

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: 'ירבעם' [בן נבט וזוועה], ואבי נבט, מלך ישראל?.

רבי כותב הספר הנעלם התנבא על גדולתי – שאחיה השילוני רבו של ירבעם, שכתב ספר שנעלם, הוא זה שהתנבא על גדולתו כי עתיד למלוך על ישראל.

שאחיה השילוני התנבא על גדולת ירבעם, כי עתיד למלוך על עשרת השבטים שהיו עיקר ישראל ועמד בראש מלכות ישראל, כדכתיב (מ"א י"ד: כ"ט-ל'): "וְיָהּי בָּעֵת הַהִיא יִרְבֵּעַם יִמְצָא מִלְכוּת יִשְׂרָאֵל וְיִמְצָא אוֹתוֹ אֲחִיהֶי הַשִּׁילֹנִי הַגָּבִיז בְּדָרָךְ וְהָיָה מִתְּחַבֵּשׁ בְּשִׁלְמָה חֲדָשָׁה וְשִׁנְיָהם לְבָבָם בְּשָׂדָה. וַיִּתְּשׁ אֲחִיהֶ בְּשִׁלְמָה הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּקְרָעָה שִׁנְיָם עֶשֶׂר קְרָעִיָם. וַיֹּאמֶר לִירְבֵּעַם קֹחַ לְעֶשֶׂרָה קְרָעִיָם כִּי כֹה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֲנִי קָרַע אֶת הַמַּמְלָכָה מִיָּד שִׁלְמָה וְנָתַתִּי לָךְ אֶת עֶשֶׂרָה הַשְּׂבָטִים. וְהִשְׁבַּט הָאֶחָד יִהְיֶה לוֹ לִמְשָׁן עַבְדִּי דָוִד וְלִמְשָׁן יִרְבֵּעַם הָעִיר אֲשֶׁר בְּחִרְתִּי בָּהּ מִכָּל שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל... וְלִשְׁתָּחִיתוּ הַמְּלָכִים בְּנֵי בְנוֹ וְנִתְּחִיָּה לָךְ אֶת עֶשֶׂרָה הַשְּׂבָטִים. וְלִבְנוֹ אֶתְּשֹׁן שָׂבָט אֶחָד לִמְשָׁן הָיֹת נִיר לְדָוִיד עַבְדִּי לְכָל הַיָּמִים לְפָנַי בִּירוּשָׁלַם הָעִיר אֲשֶׁר בְּחִרְתִּי לוֹ לְשׁוֹם שְׁמִי שֵׁם. וַיֹּאדָה אֶקֶח וְיִמְלֹכֶנָּה בְּכָל אֲשֶׁר תֵּאָדָה נִפְשְׁךָ וְהָיִיתִי מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל".

ואחיה השילוני היה דברי של ירבעם, כפי שדרשו בפסוק הנ"ל ויהי בעת ההיא וירבעם יצא מירושלם וימצא אתו אחיה השילני הנביא בדרך והוא מתכבס חדשה ושלמה ושיניהם לבדם בשדה, כדאינא בסתהדרין ק"ב א' ודלהלן, הוא על לימוד התורה וותחנתו יחד, הרב עם תלמידיו. וראה עוד בב"ר ס"ה י' שנחשב ירבעם כתלמידו של אחיה.

ובימי חיבת אחיה ספר נבואות, כדרך הנביאים שהיו כותבים ספרים על נבואותיהם והמעשים שהיו עמהם ועם המלכים שבימיהם, כפי שלמדו המפרשים בדברי הפסוק (דה"ב ט' כ"ט): "וַיִּשְׁאָר דְּבַר שִׁלְמָה הָרֹאשִׁים וְהָאֲחֵרוֹתִים וְהָם כָּתוּבִים עַל דְּבָרֵי נָתָן הַנְּבִיא וְעַל נְבוּאֹת אֲחִיהֶי הַשִּׁילֹנִי וּבִחְזוֹת יַעֲדוֹ הַחֲזָה עַל יִרְבֵּעַם בֶּן נִבְט", דנאמר בהם כי כל אחד משלושת הנביאים הנוכרים בפסוק, נתן הנביא, אחיה הנביא ויעדו הנביא, כל אחד כתב ספר בו נכתבו דברי נבואות וותחנתו עם מעשה המלכים שהיו בימיו, וכפי שכתב המצוד"ד שם: "על דברי נתן. על הספר אשר כתב נתן הנביא, ובספר נבואת אחיה ובספר חזות יעדו אחיה..." ואכן יש לציין כי רש"י על הפסוק היתה לו דרך אחרת בפירושו, עיין בהערות].

וכבר ביארנו כי הקדמונים בפסוק (מ"א י"א מ"א): "וַיִּתֵּר דְּבָרֵי שִׁלְמָה וְכָל אֲשֶׁר עָשָׂה וְיִחְזְקוּתוֹ הָלֹאֵם כֹּה כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי שִׁלְמָה". וכפי שכתב שם הרד"ק: "על ספר דברי שלמה. בספרים שחבר בחכמות...". והוסיף על כך האברבנאל לבאר שם ענינו ובתוכו גם אף אותה ספרו של אחיה: "דבר הכתובנות דברי שלמה וכל אשר עשה, ודבר לומר ממעשים אחרים מלבד אשר זכר בכאן... וְהִכְבְּתוֹ, לומר ענין חכמות במה היה ועד היום הגיעה. הנה כל זה היה כתוב בספר דברי הימים ששה בזמנו שלמה עשה, ודבר שלמה וכל אשר עשה, ודבר לומר אחד בזמנו יצוה לחכם אחד יודע למצוא דברי חפץ וכתוב יושר אמרי אמת, שיכתוב ויספר כל עניניו ומעשיו יום ליום יביע אומר ולילה ללילה, ועל הכתוב הוא אמר כאן על ספר דברי שלמה, וכן כתוב בשאר המלכים על ספר דברי הימים למלכי ישראל או למלכי יהודה, כי כלם היו כותבים ספריהם, והנביא (ירמיה') לקח מאותם הספרים הדברים היותר רשומים ומעובדים כפי חובותיו וכתב אותם כאן בספר מלכים כפי מה שבאחו הנבואה, והניח שאר הדברים שלא היה הכרח או תועלת בספרהם, ומהם לקח אחוּךְ כִּי עורא הסופר ועוד על ספר (דברי-יועל), ומפני זה נמצאו בדברי הימים על עורא סופרי דברים שלא נזכרו בכאן, לפי שהוציאם עורא מאותם הספרים..."

עוד כתב שם האברנאל לפרש פסוק יידן בעיניו ספרו של אחיה השילוני: "אמנם בדברי הימים אמר, ושאָר דְּבָרֵי שִׁלְמָה הָרֹאשִׁים וְהָאֲחֵרוֹתִים הָלֹאֵם כֹּה כְּתוּבִים עַל דְּבָרֵי נָתָן הַנְּבִיא וְעַל נְבוּאֹת אֲחִיהֶי הַשִּׁילֹנִי וּבִחְזוֹת עוֹדוֹ הַחֲזָה עַל יִרְבֵּעַם בֶּן נִבְט, רצונו לומר שגעשו שני ספרים בסופי מעשה שלמה, אחד מהם היה מהדברות הראשונים, רוצה לומר מהביניים וכן המעלות שהיו בו ומהשלחות שבאו עליו, וכל זה כתב נתן הנביא, שגעשה הכל בזמנו. והספר האחר היה מהדברים האחרונים, וכל שקורו בקונתו מהכתובת לגשמי ומנסות לבבך אחריהן ומועה? שמהם היו עושות, ומהנבואות והדבורים האלקיים שבאו על ידי הנביאים בענינם, שהמטשנים אשר קמו בימי הקולות נגדו והורעיתו אשר היו עושים לישראל, וכל זה כתב אחיה ויעדו על ספרו חזותות שלמה וצרותיו באחרית ימיו, וגם כן נכתב דבר מזה בספר אחר (איות) עשה עוד החוזה במה שכתב בעניניו ירבעם בן נבט, כי שמה הוצרך לדבר בדברים משלם מהמתיחסים לעניניו ירבעם, הנהם אם כן שלשת הנביאים האלה נתן ואחיה ועדו אל כתבו כלם ספר אחד וכן נתיחדו בספר אחד, אבל כל אחד כתב ספרו כפי מה שזכרתי".

וספרו זה כל אחיה השילוני, וכן שאר ספרי הנביאים הנוכרים מאותם אלו שלא נכללו בתוך 'כתב הקודש', עבדו עקבותיהם ברבות הימים, וכפי שכתבו למפרשם שם, ברד"ק במלכים שם כתב: "לא

- עוד בענין יִרְבֵּעַם, עיין במפורטות מכתב חידה מגילוי ש"ט, פרשת ויחי שט"ו.
- ו'צוועה' היא אמו של ירבעם, שהייתה אשה אלמנה, כמפורש בפסוק (מ"א כ"ז: כ') "וַיִּרְבֵּעַ בֶּן אֶסְרָתִּי מִן הַשֵּׁד וְהָיָה שֵׁם צְרוּרָה אֶשְׁרָאֵל אֶלְקָנָה."
- אין היה אחיה השילוני רבו של אחיה הנביא, וכדאינא בירושלמי ירובינן פ"ה ה"א, י"א א', כי בכל פעם שעמד אליהו לפני אחיה רבו, הריגש ביאורו עמד לפני ושיכניה, עיי"א. ואף כי הקבלה שמנה הרמב"ם בקדמות ה"י, כתב כי אליהו קיבל מאחיה השילוני ידיו וכו'.
- רש"י שם למד את דבר הפסוק כפי שנוהג על נבואותיהם של שלשת נביאים אלו וכפי שכתובו בכתבי הקודש, ונבואות כפי עובדיו על דוד ויהושע המפורסות שביאם ששואל, החל מנבואת מלכותו על בניית הבית, המתחלת בפסוק (ב' י"ד ז') "וְהָיָה בְּלִילָה הַהִיא וְיָהּי יָבֵד לָךְ אֶת אֶלְנָה לְאִמֶּךָ". עוד נבואות נתן האחרונה על שלמה שם קראו 'יריעה' על שמו, המפורשת בפסוק (שם י"ב ב'): "וַיִּשְׁלַח לָךְ נָתָן הַנְּבִיא וַיִּקְרָא אֵל שְׁמוֹ יִרְיעָה" עבדיו ה'.
- נבואת אחיה על ירבעם שה' קרע את מלכותו וירבעם ותנה לו. הכתובה בספר מלכים (א, י"א), וכפי שזכר למעלה [והוא נזכר מדוע רש"י הוסיף כן נבואותו זו של אחיה, ולא את נבואותיו הנספסות אחת סופו של דבר, וירבעם, משום ששלושת לשון המצאה האמור על נתן הנביא ונתן הנביא' שהוא בלישון רבים. ולכן מנה את כל נבואותיו, ואילו לגבי אחיה הנביא נאמר 'נבוא' אחיה השילוני' לשון יחיד, לכן הוסיף רש"י את נבואות הראשונות אודות קריעת הממלכה וניתניהו לירבעם. ומטעם זה יתכן ורש"י לא מנה את נבואת ידו לירבעם על המזבח שבנה בבית אל לעבודתו, רב, על סופו סמר של ירבעם, היות ובפסוקים שם לא נזכר מי היה אותו נביא, ורק אמרו כי היה ה' איש אלקים' שהתנבא אלו בשם ה', וחז' לדרשוהו כי הכוונה על עד הנביא].
- ירמיהו הוא זה שכתב ספר 'מלכים', מלבד ספרו ומגילת איכה, וכדאינא בבב"ב ט"ו א' ש"מיהא ספר סופר מלכים וקיוותו".
- שינוא הסופר הוא זה שכתב ספר 'דברי הימים', מלבד ספרו, וכדאינא בבב"ב ט"ו

נמצאו היום אצלנו". ובמצוד"ד בדה"י שם כתב: "וכל הספרים האלה אינם נמצאים אצלנו".

וכשכשלתו בשדרתי אף חזה את פורענותו – שכאשר ירבעם כשל בשדרתו והחטיא את ישראל, רבו אחיה הנביא אף חזה את פורענותו.

שירבעם כשל בשדרתו והחטיא את ישראל בעגלי הזהב שעשה, כדכתיב (מ"א ב, כ"ח-ל'): "וַיִּנְעֹץ הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ שָׁנִי עֲגֵלֵי יָהָב וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רַב לָכֶם מַעֲלוֹת וַיּוֹשְׁלֵם הֵנָּה אֱלֹהֵיךְ. יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִעֲלָה מֶאֱרָץ מִצְרַיִם. וַיֵּשֶׁם אֶת הָאֶחָד בְּבֵית אֵל וְאֵת הָאֶחָד נָתַן בְּדָן. וַיְהִי הַדָּבָר הַזֶּה לְחַטָּאת וַיִּלְכְּוּ הָעָם לִפְנֵי הָאֶחָד עַד דָּן: וַיַּעַשׂ אֶת בֵּית בָּמֹת וַיַּעַשׂ כְּהִנָּם מִקְדֹּשׁ הָעָם אֲשֶׁר לֹא הָיָו מִבְּנֵי לוֹי'".

וירבעם הוסיף להכשיל את ישראל ובה מליכו חו בו הקריב לעז', כדכתיב עוד (שם, ל"ג-ל"ד): "וַיַּעַשׂ יִרְבֵּעַם חָג בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי בַּחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ כַּחַג אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וַיַּעַל עַל הַמִּזְבֵּחַ בֵּן עֶשֶׂה בְּבֵית אֵל וַצֹּבַל לַעֲנִיָּים אֲשֶׁר עָשָׂה וַהֲעִמְדוּ בְּבֵית אֵל אֶת כְּהֵנִי הַבְּמֹת אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיַּעַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית אֵל בַּחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי בַּחֹדֶשׁ אֲשֶׁר בָּדָא מִלְכוֹ וַיַּעַשׂ חָג לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעַל עַל הַמִּזְבֵּחַ לְהִקְטִיר".

וה' שלא נתן עזו הנביא איש האלקים להחריא את ירבעם על מעשיו הללו, ונעשה עמו מופת, ועם כל זאת לא שב ירבעם מדרכו הרעה, כדכתיב (שם י"ג, א'-ל"א): "וַהֲנֵה אִישׁ אֱלֹהִים בָּא אֲשֶׁר מִיהוּדָה בְּדָבָר ה' אֵל בֵּית אֵל וַיִּרְבֵּעַם עָמֹד עַל הַמִּזְבֵּחַ לְהִקְטִיר. וַיִּקְרָא עַל הַמִּזְבֵּחַ בַּדָּבָר ה' אֵל מִזְבֵּחַ מִזְבֵּחַ כָּאֵמֶר ה' הֵנָּה בֵּן לֹלָךְ לְבֵית דָּוִד וַיִּשְׁאֲהוּ שְׁמוֹ וַיִּזְכֹּר עֲלֵיהֶ אֶת כְּהֵנִי הַבְּמֹת הַמִּקְטְרִים עֲלֵיהֶ וַיַּעֲצֹמֹת אִדָּם יִשְׁרָעֵיהֶ עֲלֵיהֶ. וַיִּנָּחַן בָּיוֹם הַהוּא מוֹפֵת לֵאמֹר לֹא הַמּוֹפֵת אֲשֶׁר בְּדָבָר ה' הֵנָּה הַמִּזְבֵּחַ נִקְרַע וַאֲשֶׁר חָדָשׁ אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ. וְהַמִּזְבֵּחַ נִקְרַע וַיִּשְׁפֹּךְ הַדָּשָׁן מִן הַמִּזְבֵּחַ כַּמּוֹפֵת אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהֵיהֶם בְּדָבָר ה'. אִם אֲחֵר הַדָּבָר הַזֶּה אֵל שֶׁב יִרְבֵּעַם מִדְּרֹךְ הַרְעָה וַיֵּשֶׁב וַיַּעַשׂ מִקְדֹּשׁ הָעָם כְּהֵנִי בְּמֹת הַחֲפֵץ וַיִּמָּלֵא אוֹת דָּוִד וַיְהִי כְהֵנִי וַיַּעַל עַל כָּסִיתִי הַנְּבִיא כִּי מַעֲשֵׂיו הָרָעִים הִלָּלוּ עַל יְרֵמִיָּה וְכִי הִסִּיבָה לַעֲוֹנוֹת (שם ל"ד): "וְיָהּי בְּדָבָר הַזֶּה לְחַטָּאת בֵּית יִרְבֵּעַם וְלַהֲכַחֲדִי וְלַהֲשִׁמְדִי מִעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה".

והנביא אחיה השילוני שכאמור היה רבו של ירבעם והוא זה שניבא על גדולתו, חזה בנבואה גם את פורענותו, וכפי שאמור לאשת ירבעם בשעה שבאה לפניו לדרשו על בנה החולה באופון שהשתנת שלא ידעו כי היא אשת המלך", וכדכתיב (שם י"ד, ט"ו-ט'): "וְיָהּי כִשְׁמַע אֲחִיהֶי אֵת קוֹל רִגְלֵיהָ בָּאָה בְּפֹתָה וַיֹּאמֶר בֹּא אֲשֶׁר יִרְבֵּעַם לִמָּוֶה אֵת מִתְּנַכְפָּה וְאִנְכִּי שְׁלוֹחַ אֲשֶׁרָה. לְכִי אֲמַרְכִּי לִירְבֵּעַם כִּי אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ אֲשֶׁר הָרִיתִימְךָ מִתּוֹךְ הָעָם וַיִּשְׁפֹּךְ נָגִיד עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל. וְאִקְרַעַת עַל הַמַּמְלָכָה מִמֵּית דָּוִד וְאֶתְנַהֵּן לָךְ וְלֹא יִהְיֶה כְּעַבְדִּי דָוִד אֲשֶׁר שָׁמַר מִצְוֹתַי וְאֲשֶׁר הָלַךְ אַחֲרַי בְּכָל לְבָבוֹ לַעֲשׂוֹת רַק הַיֵּשֶׁר עָשִׂיתִי. וְתִרְעַד לַעֲשׂוֹת מַלְךְ אֲשֶׁר הָיָו לִפְנֵיהֶ בְּתֹלַת וְתַעֲשֶׂה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים. וּמִסְכּוֹת לַהֲכִיסְתִּי וְאוֹתִי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרַי גִּגְה. לָכֵן הֲנִי מְבִיא רָעָה אֵל בֵּית יִרְבֵּעַם וְהַכְרַתִּי לִירְבֵּעַם מִשְׁתִּין בְּקִיר עֲצוּר וַיִּצְרֹב בִּישְׂרָאֵל וַיִּרְעִיתִי אַחֲרַי בֵּית יִרְבֵּעַם כַּאֲשֶׁר יָבִיעַר הִגָּל עַד תָּמוֹ. הַמֵּת לִירְבֵּעַם בְּעִיר יִאֲכָלוּ הַמְּלָכִים וְהַמֵּת בְּשָׂדָה יִאֲכָלוּ עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי ה' דָּבָר... וְהָקִים ה' לוֹ מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִרְכִּית אֵת בֵּית יִרְבֵּעַם וְהָיָו וְהָיָו גַּם עִקְהָ. וְהָקָה ה' אֵת יִשְׂרָאֵל אֲנָשָׁר נִגְדֵי הַקֶּהֶן בְּפִעִים וְנִתְּשָׁת אֶת יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁתַּחֲוֶה הַקָּדְמָה הַטּוֹבֶה אֲשֶׁר אֲשֶׁר נָתַן לְאֲבוֹתֵיהֶם וְהָם מַעֲבִיר לָהֶּךָ יֵעֹן אֲשֶׁר עָשָׂ אֶת אֲשִׁרְיָהֻם מְכַעֲסִים אֶת ה'. וְהָיָן אֶת יִשְׂרָאֵל בְּגִלָּל חַטָּאוֹת יִרְבֵּעַם אֲשֶׁר קָטָא וְאֲשֶׁר הִקְטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל".

ואמנם עיקר דברי נבואה קשה זו על סופו ואבדונו של ירבעם, התקיימו בימי נדב בנו שמלך אחרייו, בעת מרידת בעשא שהרגו והכה את כל משפחתו, ומלך תחתיו, וכפי שנתבאר בדברי הנביא (שם ט"ו כ"ז-כ"ט):

אכן יש לציין, כי כבר בשעת נבואות הראשונם של אחיה לירבעם על מלכותו, כלל בתוכה גם את פורענותו על תנאו, שכן נאמר לו כי העונש לוירע דורו היה מחמת מעשיו שלמה, ויחד עם זאת הוזהירו לבל יחטא ויבאד את הטובה שה' נתן לו, כדכתיב (שם י"א, ל"א-ל"ב): "וַיֹּאמֶר לִירְבֵּעַם... כִּי כֹה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֲנִי קָרַע אֶת הַמַּמְלָכָה מִיָּד שִׁלְמָה וְנָתַתִּי לָךְ אֶת עֶשֶׂרָה הַשְּׂבָטִים... יֵעֹן אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַעֲשֻׁרְתֹת אֱלֹהֵי צִדּוֹן לְכַמּוֹשׁ אֱלֹהֵי מוֹאָב וּלְמַלְכָם אֱלֹהֵי בְנֵי עַמּוֹן וְלֹא הִלְכוּ בְּדִרְכֵי לַעֲשׂוֹת הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָי וַחֲקָתִי וּמַשְׁפָּטִי כְּדוֹר אֲבִי... וְהָאֶךְ אֶקֶח וְיִמְלֹכֶנָּה בְּכָל אֲשֶׁר תֵּאָדָה נִפְשְׁךָ וְהָיִיתִי מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל. וְהָיָה אֵת הַשְּׂמֵעַ עַל אֵשׁ צִנְאָה וְהִלְכֶת בְּדִרְכֵי וְעִשִׂיתִי הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָי לְשׁוֹמֵר חֲקוֹתִי מִצְוֹתַי אֲשֶׁר עָשָׂה דָוִד עַבְדִּי וְהָיִיתִי עֹמֵךְ וְגִבּוֹתִי וְכָל בֵּית נֶאֱמָן כַּאֲשֶׁר בְּעֵינִי לָרֹד וְנִתְּחִיתִי לָךְ אֶת יִשְׂרָאֵל". ומכלל זה אהת שומע לאו, שאם לא יעשה את הישר בעיניו ה', תבוא עליו רעה מרובה.

בתורה ויחידושהי לפסגות רמות העפלתו – שכאשר ירבעם עסק בתורה וזה העפיל לפסגות רמות בתורה ויחידושהי.

שירבעם עסק בתורה והעפיל בה לפסגות רבות בחידושהי, שהיה מגדולי לומדי התורה במשנה הפנינים ששנה בתורות כהנים, וכפי שאמרו בסנהדרין ק"ג ב' ב' בספר רבנן, מנשה היה שונה תלמידי חכמים וחמשה פנים בתורת כהנים¹, כנגד שני מלכותו. אחאב, שמינים וחמשה², ירבעם,

א: "עורא ספרו ויחס של דברי הימים עד לו (עד שיוחס עצמו - רש"י, ויעין תוס' ומורשה"י בח"א ויחסי'י' בחכמת שלמה שם), ואמר עוד שם בנבג, כי נחמיה בן חזקיהו שלם השליט את הספר וזאתו עד ר' רמח" ז"ל ב'. ומאן אסיקה לספר עורא, נחמיה בן חזקיהו, ומהמפרשים מה שדקדקו בלשונו, ואמנ"ל.

7. וכאן הוסיף האברנאל כתב: "וכבר כתב הר"ם בפרקיו שעשה במלכתא הרפואה, ויחזור ב'ענין רעצ' עצמו", רוצה לומר, החוזה להוראם הכללים מספרי הקודמים יבחר כפי הראיה בעיניו וסוד וכו' ומוביע, וזה יחפזו ספריו האור ואיש אח' ויחפזו בספרו אחר, וכן שכתבתי בקדמות הספר הזה".

8. בפסוק לפנינו נזכר 'בִּחְזוֹת יַעֲדוֹ הַחֲזָה', אך היות ופשוטו ביאורו על הנביא 'עוד', כדן העתיק האברנאל את לשון הפסוק כפי שמשינונו, ולכן נכתב בו 'עוד'.

9. וכפי שנאמר בפסוק (מ"א י"ד ב') "...אִתּוֹ דָּבָר עַל לִמְלֶךְ עַל הָעָם הַזֶּה". ובדבר זה שנובלת ירבעם באה לו על ידי נבואת אחיה, זו סיבה גם שעל יד נבואתו לוללה הלאה גם מלכותו, שכן שהיה עם שמואל שהתנבאה על גדולתו, שאף למלך ימלכו, וזהו ירבעם על אשתו לחשונות וכלתו העיר הנבא, נעשה.
10. ושנית, זה ששעתה אשת ירבעם שלא ידעו כי היא שעתה בציורי בעלה, כדכתיב (מ"א י"ד, א'-ב'): "בָּעֵת הַהִיא הָלַךְ אֲבִיבִן בֶּן יִרְבֵּעַם. וַיֹּאמֶר יִרְבֵּעַם לְאִשְׁתּוֹ קוּמִי וְלִשְׁתְּתִי בְּלֵד יַדִּי כִּי אֶת אִשְׁתִּי יִרְבֵּעַם וְיִמְלֹכֶנָּה שִׁלָּה הֵנָּה שֵׁם אֲחִיהֶ הַנְּבִיא הוּא דָבָר עַל לִמְלֶךְ עַל הָעָם הַזֶּה".

וטעם ציוריו זה על ירבעם לאשתו, אשר הרד"ק שם: "והתפשית. לך שידע (ירבעם) כי אחיה היה שואנו אותו לשם פסר מאחרי ה', אמר בלבם, אם ידע אחיה שהיא אשתו לא יתנבא לו כי אם ער, לפיכך אמר לאשתו ששתנתה כיו שלא יכירה כי היא אשתו של ירבעם..."

ובמצוד"ד הוסיף לבאר מטעם אחר: "והתפשית. שנה כסותו למען לא ידעו הרואים אשר לא אשתו, כי חשבו כן שכיעדו אשר אחיה שותל אל הנביא, יחקרו לדעת מה דבר עמה ויהיה לו למקש".

אשכנז אשכנז שהגפנסוהו כאלון זה קליוונא הקודמים

מאה ושלשה". ופרש"י שם (אודות מנשה ב' היה שונה תלמידי חמשה פנים בתורת כהנים. ספר ירמיהו, היה מנשה ב' לא שנה ושנה, ודרושה מפלפול' ו]אמנם לגבי מנשה מנו את הפעמים ששנה פרקו לפי שנות מלכותו, אך לגבי ירעה, לא מצאנו שייכות, דהנה שנות מלכותו המה עשרים ושתיים שנה, (מ"א י"ד כ'), ואילו מספר הפעמים ששנה פרקו המה מאה ושלשה וכפי שדרשו חז"ל. וקצת קשה לומר² כי ירבעם היה בן מאה ושלש שנים כדכתיב בנבואה שעלה המלוכה שחרעבם בן שלמה, שכן כמה שנים קודם לכן בימי שלמה הגם שנקראה שם ירבעם 'איש', נקרא גם 'ער', כדכתיב (מ"א י"א כ"ח): "וְהָאִישׁ יִרְבֵּעַם גִּבּוֹר חָיִל וְיָרָא שְׁלֹמֹה אֶת הַנַּעַר כִּי עָשָׂה מִלְאָכָה הוּא וַיִּפְקֹד אוֹתוֹ לְכָל סֵבֶל הָאֶחָל", ולא מסתבר לומר כי באותה עת היה קשיש העומד במרומי שנות הגבורות ויכנוהו כ'נער', למרות שמצאנו כינוי זה אצל יהושע, כדכתיב (שמות כ"ג י"א): "...וַיִּשְׁתַּחֲוֶה יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן נִעַר לִל יִמִּישׁ מִתּוֹךְ הָאֶחָל", ואמרו דברותו שעה היה כבן ששים שנה³, ויש להוסיף כי לא היה אלא בן ארבעים ושתיים שנה⁴, וביאר הרמב"ן שם: "ועל דעתי דרך לשון קדוש שיקרא כל מנע נער, כי בעל השררה הנכבד הוא האיש, והמשרת לו יקרא נער..." מכל מקום, כל עוד אין הכרח, לכאורה רחוק הוא לומר זאת על קשיש במרומי שנות גבורתו וכפי שנתבאר].

ועוד מצאנו בענין תורתו של ירבעם והפסגות הרמות אליה העפיל בחידושי, כי אחיה מילה בתורתו שום דופי, ויחד עם רבו חידשו דברים שלא שמעה און מלכים, והיה גדול ביותר כנגד כל התלמידים חכמים שבדור, כפי שדרשו בפסוק (מ"א י"א כ"ט): "וְיָהּי קִדְּמוֹ הוּא וַיִּרְבֵּעַם יִצָּא מִירוּשָׁלַם וַיִּמָּצֵא אוֹתוֹ אֲחִיהֶי הַשִּׁילֹנִי הַגָּבִיז בְּדָרָךְ הוּא וַיִּתְּשֵׁם בְּשִׁלְמָה חֲדָשָׁה וְשִׁנְיָהם לְבָבָם בְּשָׂדָה", כדאינא בסנהדרין ק"ב א'. "מאי בשלמה חדשה, אמר רב נחמן, כשלמה חדשה, מה שלמה חדשה אין דבר שום דופי, אך תורתו של ירבעם לא היה בר ש

